

Предмет: Информација до Влада на РМ

До Народниот правобранител во последните 3-4 месеци поднесени се повеќе претставки во врска со забраната за излез од територијата на Република Македонија, во кои граѓаните укажуваат на повреда на правото на слободно напуштање на територијата на Републиката, а се однесуваат на постапувањето на граничната полиција на граничниот премин Табановце при излез од Република Македонија и влез во Република Србија и на граничниот премин на Аеродромот „Александар Велики“ во Скопје при излез од државата.

Во оваа насока поголем број граѓани припадници на ромската заедница се обратиле за помош и интервенција до Народниот правобранител, повикувајќи се на дискриминација по етничка и расна основа.

Имено, граѓаните од ромска заедница наведуваат дека не им било допуштено да ја напуштат територијата на Република Македонија, односно биле симнувани од автобусите и возовите, а биле вратени и од аеродромот, иако имале уредни повратни авио билети и друга потребна документација.

Според изложеното од подносителите на претставките забележително е тоа што припадниците на ромската заедница биле симнувани и задржувани на граничните премини, без притоа граничните полицајци да имаат посебен повод и без да им се даде детално објаснување од страна на овластените службени лица за причината за нивното задржување и враќање назад. Во неколку случаи како што е истакнато, имало и несоодветно однесување на овластените службени лица кои ги навредувале патниците - Роми по етничка основа, а во два случаи подносителите наведуваат дека граничните полицајци самите им кажале дека добиле усна наредба од претпоставените да не дозволуваат Роми да ја преминуваат границата, освен во исклучителни случаи (не наведувајќи кои се тие случаи).

Исто така воочени се и случаи кога граѓаните припадници на ромската заедница согласно Договорот за преминување на државните граници меѓу Република Македонија и Република Србија со лична карта, сакале да заминат во Србија каде имаат роднини и семејства (дел од нив се родени во соседна Србија и поседуваат двојно државјанство), но сепак им било оневозможено да патуваат и се вратени од граничните премини со постојано барање за доставување на дополнителна документација.

Во скоро сите претставки се наведува дека барањето за доставување на дополнителна документација важи само за Ромите, а не и за останатите кои се наоѓаат во автобусите или возовите, кои по контролата на патните исправи го продолжуваат патот, а Ромите се задржуваат и враќаат назад.

Во овој контекст се наведува дека на припадниците на ромската заедница кои се симнувани од превозните средства и вратени назад кон нивните домови, не им бил овозможен контакт и разговор со претпоставените службени лица на граничните премини.

Народниот правобранител по сите случаи се обрати до надлежниот сектор во Бирото за јавна безбедност при Министерството за внатрешни работи, а за одредени предмети каде што подносителите на претставките ја имаат

доставено целосната потребна документација, односно ги исполнуваат условите за слободен граничен премин се обрати и до Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди. Притоа Народниот правобранител побара да биде известен за таквото постапување и да се утврди евентуална одговорност на овластените службени лица кои неосновано ги враќаат граѓаните од граничните премини.

Исто така за постапувањето на службените лица и зачестеноста на поднесените претставки, покрај до наведените сектори, Народниот правобранител со посебна Информација на 17.12.2013 година ја извести министерката за внатрешни работи, од каде што е добиен одговор на 31.12.2013 година.

Народниот правобранител во сите предметни постапувања од Министерството за внатрешни работи добива исти или слични одговори со упатување на примената на домашни и меѓународни акти и стандарди, а скоро во сите постапувања на надлежните сектори во Министерството за внатрешни работи, се наведува дека овластените гранични полицајци постапиле согласно законската регулатива и дека не се утврдени прекршувања или повреди на истата.

Притоа МВР известува дека одредени лица не поседуваат валидно гарантно писмо, пребивалиште за време на престојот во странство, доволно парични средства и слично, иако од приложената документација кај Народниот правобранител видно е дека истата била уредно дадена на увид на граничните премини од страна на лицата кои сакале да излезат од територијата на Република Македонија.

Во овој контекст Народниот правобранител во дел од предметите по кои постапува, констатира дека граѓаните ги исполнувале условите кои се предвидени со Законот за гранична контрола („Службен весник“ на РМ бр.171/10) и подзаконската регулатива која произлегува од именуваниот закон и Шенгенскиот граничен кодекс, но сепак не им бил допуштен излез од државата.

Народниот правобранител, исто така смета за потребно да Ве информира дека кај сите лица кои се обратиле за помош кај Народниот правобранител, во нивните патни исправи овластените полициски службеници првично ставаат штембил за излез од територијата на Република Македонија, кој потоа се прецртува со двојна паралелна линија во левиот горен агол за поништување, без притоа да ја преминат границата или пак штембилот да е ставен по грешка.

Дури и во случаите на проверка на документацијата за слободен премин на границата, кога овластените полициски службеници утврдиле дека лицата не ги поседуваат потребните документи, наместо веднаш да бидат вратени и да им се укаже на потребната документација која овие граѓани е потребно да ја поседуваат за непречен излез од територијата на Република Македонија, на истите им бил ставен штембил кој во исто време бил поништуван.

За ваквата постапка надлежниот сектор во Министерството за внатрешни работи се повикува на членот 12 од Правилникот за формата и содржината на штембилот за влез и излез од Република Македонија и начинот и постапката на негово втиснување и употреба („Службен весник“ на РМ бр.46/12), според кој: „Во случај кога штембилот за влез, односно штембилот за излез, кој веќе бил втиснат треба да се поништи, истиот се прецртува со две паралелни линии врз горниот лев агол од штембилот“.

Меѓутоа, граѓаните кои биле вратени и на кои им бил втиснат таков штембил, а потоа прецртуван наведуваат дека при повторен обид да ја преминат границата иако во целост ги исполнувале условите, не им било овозможено правото на слобода на движење и се сомневаат дека штембилот не случајно се става на нивните патни исправи, односно дека истиот е всушност обележување кој ги прави нееднакви со другите во врска со правото на слободно движење.

Имајќи го предвид изнесеното Народниот правобранител смета дека на полициските службеници на граничните премини им се дадени големи дискрециони овластувања, особено што врз основа на „проценка“ од нивна страна се дозволува или не се дозволува граѓаните да заминат на планираната дестинација, при што наместо да добијат образложена одлука во писмена форма како би можел засегнатиот граѓанин да бара натамошна заштита на правата, добиваат само усмен одговор дека не може да продолжат понатаму.

Во насока на надминување на постојната состојба и елиминирање на каков било сомнеж за селективност и дискриминација Народниот правобранител смета дека е упатно да се унапреди работата на граничните полицајци со специјализирани видови на обука и тренинг за овластените гранични службеници за справување со ситуации, со цел спречување на дискриминациско постапување кон граѓаните, не само на етничка и расна основа, туку и по кој било друг основ, како и да се овозможи соодветна обука за можноста од профилирање на сомнителни лица или групи кои би можеле да придонесат кон несакани последици по угледот и реномето на државата.

Исто така, заради елиминирање на каков било облик на субјективизам во постапувањето, Народниот правобранител смета дека е потребен активен ангажман, објективност и крајна професионалност во постапувањето на стручните служби, особено од Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди, со што би се оневозможило и превенирало евентуална злоупотреба на овластувањата на граничната полиција, а секако би се зајакнала и контролно-надзорната функција.

Едновремено, со цел да се обезбеди ефикасно остварување на функцијата на Народниот правобранител во заштитата на уставните и законските права на граѓаните и непречено остварување на правото на слободата на движење гарантирана со Уставот на Република Македонија, Народниот правобранител смета дека е потребно ова прашање да се разгледа на повисоко ниво и да се преземат мерки согласно надлежностите на Владата на Република Македонија за надминување на оваа појава, со која исклучително граѓаните од ромската етничка заедница се ставени во нерамноправна положба во однос на останатите граѓани кои патуваат преку граничните премини на Република Македонија, затоа што не сите Роми кои сакаат да излезат од државата се потенцијални баратели на азил.

Во тој контекст Народниот правобранител е на мислење дека треба да се надгради нормативата која го уредува ова прашање и доколку граѓанинот не ги исполнува условите за напуштање на државата да добие образложена одлука за причините поради кои не му се дозволува излез, во писмена форма, а со тоа и можност за натамошна заштита на правата.

За ставот на Владата на Република Македонија и за преземените мерки, согласно член 34 од Законот за народниот правобранител („Службен весник на РМ“ бр. 60/03, 114/09) потребно е да се извести Народниот правобранител во рок од 30 дена по приемот на оваа Информација.

НАРОДЕН ПРАВОБРАНИТЕЛ
Иџет Мемети